

Els orígens de la llengua



Lluís Gimeno Betí,
Els orígens de la llengua,
Editorial Bromera,
Alzira 2005.

La filologia hauria de ser sempre una ciència social que troba el seu context en la història d'un territori. Al capdavant, tot episodi històric acostuma a deixar-hi una petja inesborrable i tota llengua n'és el resultat indefugible. Així, davant de fenòmens lingüístics que pretenen d'explicar-nos l'evolució i l'estat actual del català, trobem sovint a faltar-hi aquesta visió de conjunt.

Per això, si la tasca de síntesi és ingent, la documentació emprada selecta i escollida i l'autor és un mestre d'estil acurat, comprendreu que el text que ara ens ocupa hauria de ser una referència obligada per a tot aquell que vulga saber-ne més, pel que fa als orígens de la llengua catalana. I si ens arriba d'una editorial d'Alzira, a la Ribera valenciana, fet per un prestigiós doctor en filologia romànica del nord del País Valencià, tot això fa que la nostra admiració s'aferme. Som als primers segles del català i no ens mourem gaire dels límits primigenis de la llengua, malgrat que ja en el segle XIII el territori s'eixample devers les dues grans conquestes catalanes medievals: les Illes Balears i el País Valencià.

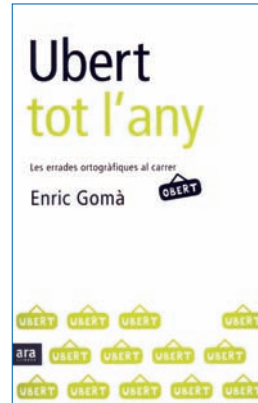
Aquesta obra s'inicia amb una introducció de l'autor, seguida de sis apartats. El primer, «època de configuració lingüística» (pp. 11-21), abraça el període que va de la romanit-

zació de la Tarraconense i el llatí fins a la influència germànica i àrab. En el segon, «la primera fase en la formació del territori lingüístic: segles VIII-XI» (pp. 29-47), eixim dels preliminars formatius del català fins a arribar a les *Homilies d'Organyà*. En el tercer, «la segona fase en la formació del territori lingüístic: segles XII-XIII» (pp. 53-110), ens trobem en el ple de les conquestes de Mallorca i València i dels catalanismes que encara trobem a Sicília, Nàpols i, més abundosos, amb una petita aturada a l'Alguer, a Sardenya. Dins aquest apartat m'ha agradat força «les relacions entre Catalunya i Occitània» (pp. 64-73), on queda palès, tant el veïnatge estret com les diferències que sempre han existit entre ambdues llengües bessones. La separació política medieval i la repoblació catalana de les terres valencianes i balears marcaran un nou rumb pel que fa a l'especificitat lingüística del català. Cal destacar, per tant, l'afaiçonament del català en el segle XIII (pp. 73-110), una empresa que inclou tota la catalanitat, la vella i la nova, amb l'extensió primerenca fins a Múrcia, malgrat el retrocés posterior cap a Guardamar i el Camp d'Elx. En el quart hi trobem unes breus conclusions (pp.129-132). El cinquè presenta uns apèndixs sobre característiques lingüístiques del *Llibre jutge* (s. XI) i de les *Homilies d'Organyà* (s. XII) (pp. 133-138). El sisè i darrer apartat és la bibliografia (pp. 141-147), que es fonamenta en una àmplia lectura de llibres de lingüística i d'història, la qual cosa ens encoratja a beure en les millors fonts alhora que ens confirma la rigor d'aquest llibre.

Per tant, he de concloure que *Els orígens de la llengua*, del Dr. Lluís Gimeno Betí, ompli amb escreix totes les expectatives dipositades en una síntesi de llengua i història dels Països Catalans. Aquest llibre té dues virtuts complementàries i difícils de trobar conjuminades: la d'aportar una nova saba a l'especialista amatent i la d'estendre tot un pou de coneixements al lector sempre jove i encuriósit. ♦

JOAN-C. MARTÍ I CASANOVA

Ubert tot l'any



Enric Gomà,
Ubert tot l'any,
Ara Llibres,
Badalona 2004.

És una llàstima que la situació miserable en què es troba la llengua catalana encara permeti d'escriure un llibre com aquest. I és que les nombroses errades de tot tipus recollides en aquest llibre i comentades amb molt bon humor (com a mínim està bé de no dramatitzar la situació en què es troba la llengua catalana!) ens fan adonar del poc prestigi que té el bon domini i coneixement del català.

Aquest, per tant, no és ni pretén ser un llibre científic. De fet, les errades lingüístiques que s'hi recullen no són més que una excusa per a fer una mena d'assaig humorístic. L'autor mateix ens ho explica en el pròleg, on ens diu que el llibre neix a partir d'un llibre anglès (ja sabem tots la semblança que sovint hi ha entre l'humor català i l'humor anglès). És bona, però, l'actitud que pren l'autor davant el gran nombre d'errades enumerades: «Ni un sol error no aconseguirà alterar la nostra serenitat d'esperit, perquè els catalans, per sort o per desgràcia, estem fets a disgustos.» És important de prendre's les coses amb humor: si no fos així, els professors de català tots seríem calbs de tantes estirades de cabells com ens hauríem fet.

Allò que podem assegurar és que l'autor del llibre devia tenir un passi del Fòrum de les

Cultures, perquè tot sovint les *gatades* recollides hi fan referència: des de la placa d'inauguració del rei de les Espanyes fins als rètols de les botigues del Fòrum, on pot comprar un joc exòtic anomenat *Joc real d'Ur*, del qual l'autor agraeix que ens aclareixin que és ben real i no pas inexistent o il·lusori.

Però, fent broma, fa referència a un seguit d'errades (algunes potser massa òbvies) que ens fan aprendre llenguatge d'una manera lúdica. Deixant de banda els errors ortogràfics, destaquem alguns dels casos tractats: la forma correcta del mot *pantalon*, *pantaló* o *pantallons*, o l'ús, en el llenguatge publicitari, de *reafirmar la pell*, que no vol dir *fer-li tornar a dir que una cosa és certa*. De tota manera, també hem de dir que en algun moment l'autor cau en la seva pròpia broma i critica algun rètol que ja és correcte, com *No segueu a la plataforma*: en la negació es fa servir el subjuntiu i no l'imperatiu (així, la broma per una possible confusió amb el verb *segar* és fora de lloc).

Un dels punts tractats és l'amor que els catalans tenen pels possessius i, en canvi, l'odi contra els pronomes més febles. Realment l'abús dels possessius, tal com constata humorísticament l'autor del text, és un dels vicis que cal evitar: «*Es prega comprovin els seus bitllets abans de retirar-se de la taquilla*». Realment, en aquest rètol fan bé d'aconsejar que no es comprovin els bitllets dels altres usuaris: seria ben molest! I, en canvi, els pronomes més febles tenen totes les de perdre (com en la vida real!) quan competeixen contra els seus companys més forts. En molts diàlegs s'abusa del pronom *ell*: *Has parlat amb ell*, que hauria de ser: *Hi has parlat*. O bé: *Quins deu llibres salvaries d'un incendi? Probablement aquest seria un d'ells*, que hauria de ser: ... *aquest en seria un*.

Bé, ja veieu quin és el tarannà del llibre. Ens l'hem de prendre més com un divertiment que no pas com un tractat lingüístic. Si us ho preneu així, estem segurs que, quan el llegireu, us ho passareu la mar de bé. ♦

DAVID CASELLAS